

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การประเมินความสำเร็จในการดำเนินงาน

ตามแผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๖๑)

ศูนย์พัฒนานโยบายแห่งชาติด้านสารเคมี

ประเทศไทยเริ่มมีการจัดการสารเคมีอย่างเป็นทางการเป็นระบบในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยมีการจัดทำและดำเนินงานตามแผนแม่บทพัฒนาความปลอดภัยด้านสารเคมีแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๔๐ - ๒๕๔๔) แผนแม่บทฯ ฉบับที่ ๒ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) แผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (พ.ศ. ๒๕๕๐ - ๒๕๕๔) และต่อเนื่องมาจนถึง แผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ซึ่งเดิมกำหนดเป็นแผนระยะยาว ๑๐ ปี คือระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๕ แต่ต่อมาได้ถูกปรับให้สิ้นสุดภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๑ เพื่อให้มีการวางแผนใหม่ให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ๒๐ ปี (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ดังนั้น แผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๔ จึงครอบคลุมระยะเวลาในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๑ รวม ๗ ปี ซึ่งกำหนดเป็น ๒ ช่วง คือ ระยะต้น (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๘) และระยะกลาง (พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๑) จากเดิมที่มีการกำหนดเป็น ๓ ช่วงซึ่งมีระยะปลาย (พ.ศ.๒๕๖๒ - ๒๕๖๔) ด้วย ทั้งนี้ แผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๔ กำหนดเป้าประสงค์ไว้ว่า “ภายในปี พ.ศ. ๒๕๖๔ สังคมและสิ่งแวดล้อมปลอดภัยบนพื้นฐานของการจัดการสารเคมีที่มีประสิทธิภาพ มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ” โดยวางยุทธศาสตร์การดำเนินงานไว้ ๓ ยุทธศาสตร์ คือ (๑) พัฒนารฐานข้อมูล กลไกและเครื่องมือในการจัดการสารเคมีอย่างเป็นระบบครบวงจร (๒) พัฒนาศักยภาพและบทบาทในการบริหารจัดการสารเคมีของทุกภาคส่วน และ (๓) ลดความเสี่ยงอันตรายจากสารเคมี ทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม สาธารณสุข และการขนส่ง

เมื่อแผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๔ ได้ดำเนินการมาถึงวาระสิ้นสุดของแผนคือในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสารเคมี จึงได้ทำการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๔ เพื่อรายงานให้คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสารเคมี ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจทราบว่าในช่วงระยะเวลา ๗ ปีที่ผ่านมาของการดำเนินงานตามแผน มีความสำเร็จเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด และเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานในการบริหารจัดการสารเคมีของประเทศในอนาคต ซึ่งจะเป็นการดำเนินงานภายใต้แผนปฏิบัติการสารเคมีแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๒ - ๒๕๘๐) ต่อไป ทั้งนี้ ขอบเขตการดำเนินงานในการประเมินความสำเร็จมี ๓ ขั้นตอนคือ การประเมินความสำเร็จตามแผนงานโครงการ การประเมินความสำเร็จตามตัวชี้วัด และการประเมินความสำเร็จเชิงยุทธศาสตร์ โดยจากผลการดำเนินงานในการประเมินความสำเร็จในชั้นต่างๆ ดังกล่าวในทั้งช่วงระยะต้น (พ.ศ.๒๕๕๕ - ๒๕๕๘) และระยะกลาง (พ.ศ.๒๕๕๙ - ๒๕๖๑) ของแผน ทำให้ได้ผลสรุปของการประเมินความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๑) ตลอดจนความเห็นและข้อเสนอแนะ ดังนี้

ผลการประเมินความสำเร็จตามแผนงานโครงการ ภายใต้แผนปฏิบัติการระยะต้น (พ.ศ. ๒๕๕๕ – ๒๕๕๘) บรรจุแผนงานโครงการจำนวน ๑๒๑ แผนงานโครงการ (รวมแผนงานโครงการนำขับเคลื่อน ๗ แผนงานโครงการ) จาก ๓๑ หน่วยงานและองค์กรต่างๆ (เรียกโดยสรุปว่าหน่วยงาน) และวางงบประมาณไว้ ๒,๑๐๘,๒๔๕๑,๘๙๕ บาท ซึ่งเมื่อสิ้นสุดแผน มีการรายงานผลการดำเนินงานมา ๑๑๘ แผนงานโครงการ จาก ๓๐ หน่วยงาน และงบประมาณรายงานมาว่าใช้ไปคือ ๒,๖๕๘,๐๓๙,๘๔๕ บาท ในส่วนของแผนปฏิบัติการระยะกลาง (พ.ศ. ๒๕๕๙ – ๒๕๖๑) บรรจุแผนงานโครงการไว้ ๒๑๒ แผนงานโครงการ (รวมแผนงานโครงการนำขับเคลื่อน ๑๐ แผนงานโครงการ) จาก ๔๒ หน่วยงาน และวางงบประมาณไว้ ๗๖๕,๘๘๓,๓๐๐ บาท ซึ่งเมื่อสิ้นสุดแผน มีการรายงานผลการดำเนินงานมา ๑๕๓ แผนงานโครงการ จาก ๓๖ หน่วยงาน และงบประมาณที่รายงานมาว่าใช้ไปคือ ๖๔๙,๑๒๒,๖๖๓ บาท ทั้งนี้จากผลการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการระยะต้น มีผลงานที่ถือว่าเป็นผลงานความสำเร็จดีเด่น (success stories) ๑๒ เรื่อง คือ การจัดทำทำเนียบรายการสารเคมีที่มีอยู่ของประเทศไทย เล่มที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา การจัดทำคู่มือการจัดการสารเคมีและขยะอันตรายจากอุตสาหกรรมในช่วงอุทกภัยสำหรับโรงงาน โดยกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ร่วมกับมูลนิธิเอเชีย การจัดทำ (ตัวอย่าง) แผนปฏิบัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยจากสารเคมีและวัตถุอันตรายของจังหวัด... โดยกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อของภาคอุตสาหกรรมเคมีไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในการประกอบอุตสาหกรรมเคมีในประเทศไทย โดยกลุ่มอุตสาหกรรมเคมี สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย การพัฒนากฎหมายลำดับรองเพื่อการควบคุมและกำกับดูแลวัตถุอันตรายที่ใช้ในบ้านเรือนหรือทางสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพภายใต้กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา การเฝ้าระวังสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่อันตรายร้ายแรง โดยมูลนิธิชีววิถี การจัดทำมาตรฐานอาชีพและคุณวุฒิวิชาชีพสาขาโลจิสติกส์สายงานการจัดการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศและสายงานการจัดการกระจายสินค้าระหว่างประเทศ โดยสมาคมผู้รับจัดการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาดัชนีชี้วัดการได้รับหรือสัมผัสทางชีวภาพสำหรับผู้ประกอบอาชีพที่สัมผัสสารเคมีสำหรับประเทศไทย ฉบับที่ ๑ เพื่อเป็นข้อเสนอแนะการเฝ้าระวังสุขภาพจากพิษสารเคมี โดยกรมควบคุมโรค การจัดทำแนวปฏิบัติสำหรับผู้ประกอบผลิตภัณฑ์สุขภาพนาโน โดยสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา การออกข้อบังคับสภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีว่าด้วยการประกอบวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควบคุม สาขาการผลิต การควบคุมและการจัดการสารเคมีอันตราย พ.ศ. ๒๕๕๗ โดยสภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การดำเนินโครงการยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยห้องปฏิบัติการวิจัยในประเทศไทย โดยศูนย์ความเป็นเลิศด้านการจัดการสารและของเสียอันตราย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และการออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรม เรื่อง บัญชีรายชื่อวัตถุอันตราย (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๘ บัญชี ๕.๖ กลุ่มสารควบคุมตามคุณสมบัติ โดยกรมโรงงานอุตสาหกรรม

จากผลการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการระยะกลาง มีผลงานที่ถือว่าเป็นผลงานความสำเร็จดีเด่น ๑๑ เรื่อง คือ โครงการส่งเสริมเพิ่มศักยภาพการผลิตต้นทุนการผลิตข้าว โดยกรมการข้าว โครงการพัฒนาการจัดการสารเคมี (พัฒนาศักยภาพสถานบริการในเขตบริการสุขภาพเพื่อเป็นศูนย์รักษาผู้ป่วยโรคพิษสารเคมี) โดยกรมการแพทย์ แผนงานการเข้าร่วมเป็นภาคีอนุสัญญามินามาตะว่าด้วยปรอท (๒๕๕๙-๒๕๖๐) และการดำเนินภารกิจศูนย์ประสานงานอนุสัญญามินามาตะว่าด้วยปรอท (๒๕๖๑) โดยกรมควบคุมมลพิษ โครงการพัฒนาและสนับสนุนการดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกันควบคุมโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและปัจจัยเสี่ยงในกลุ่มวัยทำงาน โดยกรมควบคุมโรค โครงการศึกษาระดับตะกั่ว แคดเมียม ปรอท และสารหนูในประชากรไทย โดย

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ การสร้างแนวปฏิบัติในการจัดการสารเคมีอย่างปลอดภัยสำหรับอุตสาหกรรมเคมี โดย กรมวิทยาศาสตร์บริการ โครงการบูรณาการของ ๓ หน่วยงาน คือ กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ในการศึกษาการปนเปื้อนของเกษตรภัณฑ์และการบริหารจัดการ สารเคมีในครัวเรือนและของเสียทางการแพทย์ที่เป็นสารเคมี โครงการวิจัยและผลิตวัสดุอ้างอิงสำหรับการหา ปริมาณปรอทในน้ำ โดยสถาบันมาตรวิทยา การจัดตั้งศูนย์วิเคราะห์ทดสอบทางนาโนเทคโนโลยีขั้นสูง โดยศูนย์นา โนเทคโนโลยีแห่งชาติ โครงการฝึกอบรมด้านความปลอดภัยของสารเคมีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย สถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ และการจัดการประชุมวิชาการระดับชาติเพื่อการจัดการสารเคมี ครั้งที่ ๑ ปี พ.ศ. ๒๕๖๐ (National Conference on Chemical Management: NCCM 2017) โดยฝ่ายเลขานุการ ของคณะกรรมการ แห่งชาติว่าด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสารเคมี

ผลการประเมินความสำเร็จตามตัวชี้วัด การประเมิน ความสำเร็จด้วยตัวชี้วัด สามารถให้ผลการประเมินความสำเร็จที่ชัดเจน ขึ้น ทั้งนี้ แผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๔ กำหนดตัวชี้วัดไว้ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มสังคมปลอดภัย กลุ่มสิ่งแวดล้อมปลอดภัย และกลุ่มการจัดการ มีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน รวมทั้งสิ้น ๑๐ ตัวชี้วัดหลักและ ๒๐ ตัวชี้วัดย่อย ซึ่งสรุปผล การประเมินความสำเร็จของแผนด้วยตัวชี้วัดได้ดังนี้

กลุ่มสังคมปลอดภัย ผลการประเมินพบว่า ตัวชี้วัดอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตอันเนื่องจากสารเคมี ทางการเกษตรยังไม่สามารถประเมินได้ชัดเจน เนื่องจากข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงที่ได้ ยังจำเป็นต้องพัฒนาเรื่อง การรวบรวมและเก็บข้อมูลให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงต่อไป ส่วนตัวชี้วัดอัตราการเจ็บป่วยและเสียชีวิตจาก สารเคมีในสถานประกอบการ มีแนวโน้มเป็นไปตามเป้าหมาย ตัวชี้วัดเรื่องของการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหาร และผลิตภัณฑ์ผู้บริโภค มีแนวโน้มการปนเปื้อนของสารเคมีบางตัวที่ลดลง แต่บางตัวยังไม่ลดลงและเกินมาตรฐาน ตัวชี้วัดเกี่ยวกับสถิติจำนวนอุบัติเหตุสารเคมีด้านต่างๆ ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ต้องพัฒนาการประเมินความ สูญเสียร่วมด้วยในอนาคต และตัวชี้วัดเรื่องการเจ็บป่วยและเสียชีวิตในพื้นที่เสี่ยงมีปัญหาเรื่องข้อมูลที่ต้องมี การศึกษาเพิ่มเติมในระยะยาว

กลุ่มสิ่งแวดล้อมปลอดภัย ผลการประเมินพบว่า ตัวชี้วัดการปนเปื้อนของสารเคมีในอากาศ มีแนวโน้ม ลดลงของพารามิเตอร์ส่วนใหญ่ แต่กรณีสารอินทรีย์ระเหยง่าย เช่น เบนซิน แม้จะมีแนวโน้มลดลงแต่มีค่าเกิน มาตรฐานในเกือบทุกจุดที่ตรวจวัด ตัวชี้วัดการปนเปื้อนของสารเคมีในน้ำซึ่งเน้นเรื่องโลหะหนัก ผลแตกต่างกันไป ในแต่ละภาคทั้งที่มีแนวโน้มลดลงและที่ยังไม่ลดลงโดยเฉพาะในพื้นที่ปากแม่น้ำสายหลักในภาคกลาง ตัวชี้วัดการ ปนเปื้อนของสารเคมีในดินและน้ำใต้ดิน ซึ่งเน้นพื้นที่เสี่ยงยังมีปัญหาเรื่องการติดตามตรวจสอบ และความไม่ ต่อเนื่องของข้อมูล อีกทั้งยังมีปัญหาในเรื่องของค่ามาตรฐานที่เกี่ยวกับสารเคมีในดินที่ยังไม่มีการกำหนดสำหรับ ประเทศไทย

กลุ่มการจัดการมีประสิทธิภาพและมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ผลการประเมินพบว่า ตัวชี้วัดเกี่ยวกับการ พัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านสารเคมีในส่วนของจำนวนหน่วยงานและ องค์กร ตลอดจนจำนวนครั้งของการ ฝึกอบรมเพิ่มขึ้นตามเป้าหมาย ตัวชี้วัดเกี่ยวกับสัดส่วนของแผนงานโครงการจากภาคเอกชนและภาคประชาชนและ ตัวชี้วัดเรื่องความเคลื่อนไหวของเครือข่ายในการจัดการสารเคมีที่เป็นไปตามเป้าหมาย ส่วนตัวชี้วัดการลักลอบทิ้ง สารเคมีและกากของเสียอันตราย เป็นไปตามเป้าหมาย โดยมีตัวเลขที่ลดลงในช่วงหลังและต้องมีการพัฒนาการ ประเมินความเสียหายร่วมด้วยในอนาคต

ผลการประเมินความสำเร็จเชิงยุทธศาสตร์ การประเมินความสำเร็จในเชิงยุทธศาสตร์นี้ ใช้วิธีการประเมินโดยการวิเคราะห์ผลการประเมินความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนงานโครงการร่วมกับผลการประเมินความสำเร็จตามตัวชี้วัด แล้วยึดโยงเปรียบเทียบกับยุทธศาสตร์และกลวิธีที่กำหนดในแต่ละยุทธศาสตร์ ที่กำหนดไว้ ๓ ยุทธศาสตร์แล้วสรุปผลความสำเร็จออกมาในเชิงพรรณนา ซึ่งได้ผลการประเมินในแต่ละยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนารฐานข้อมูล กลไกและเครื่องมือในการจัดการสารเคมี อย่างเป็นระบบครบวงจร ความสำเร็จในเรื่องของการจัดทำทำเนียบสารเคมีที่มีอยู่ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกและมีความก้าวหน้าพอสมควรในเรื่องของการพัฒนากฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดการสารเคมี คือ การออกกฎหมายลำดับรองภายใต้กฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตราย ได้แก่ การประกาศรายชื่อวัตถุอันตราย บัญชีที่ ๕.๖ ที่ทำให้สามารถครอบคลุมสารเคมีที่นำเข้าหรือผลิตในประเทศได้เพิ่มขึ้น การประกาศกระทรวงเรื่องระบบการจำแนกและการสื่อสารความเป็นอันตรายของวัตถุอันตราย (GHS) ทั้งในส่วนของวัตถุอันตรายทางอุตสาหกรรมและวัตถุอันตรายทางสาธารณสุข นอกจากนี้ ยังมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยวัตถุอันตรายเป็นฉบับที่ ๔ คือ พ.ร.บ. วัตถุอันตราย พ.ศ. ๒๕๖๑ และการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข คือ พ.ร.บ. การสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๖๐ และการยกร่างกฎหมายหลายฉบับ คือ ร่างกฎหมายว่าด้วยการขนส่งสินค้าอันตรายโดยกระทรวงคมนาคม ร่างกฎหมายว่าด้วยการจัดการซากผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ โดยกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ร่างกฎหมายว่าด้วยความปลอดภัยจากการใช้สารป้องกันกำจัดศัตรูพืช โดยเครือข่ายเตือนภัยสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร่างกฎหมายว่าด้วยการรายงานการปล่อยและการเคลื่อนย้ายสารมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมโดยมูลนิธิบูรณะนิเวศ และที่สำคัญ คือ การยกร่าง พ.ร.บ. สารเคมี พ.ศ. โดยคณะอนุกรรมการพัฒนากฎหมายสารเคมีภายใต้คณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสารเคมี ซึ่งเสนอการจัดการสารเคมี อย่างเป็นเอกภาพ ครบวงจร และใช้หลักการป้องกันไว้ก่อน (Precautionary principle) โดยให้มีการประเมินความเสี่ยงสารเคมี เพื่อจำแนกสารเคมีและให้มีการจัดการอย่างเป็นระบบ ตลอดจนให้มีการจัดตั้งสำนักงานสารเคมีแห่งชาติเพื่อรับผิดชอบงานสำคัญภายใต้กฎหมายว่าด้วยสารเคมีดังกล่าว

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาศักยภาพและบทบาทในการบริหารจัดการสารเคมีของทุกภาคส่วน ความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรโดยมีการฝึกอบรมเพิ่มขึ้นมากทั้งในภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันที่เกี่ยวข้อง มีการพัฒนาศักยภาพห้องปฏิบัติการและศูนย์พิษวิทยาและเครือข่ายที่ต่อเนื่อง การเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกอนุสัญญาไมนามาตะว่าด้วยปรอทและการเตรียมการเพื่อปฏิบัติตามพันธกรณีโดยกรมควบคุมมลพิษ การออกข้อบังคับที่กำหนดให้การผลิต การควบคุม และการจัดการสารเคมีอันตราย ต้องมีผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพเป็นผู้รับผิดชอบ ซึ่งมีผลบังคับใช้แล้วโดยสภาวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ลดความเสี่ยงอันตรายสารเคมี ความสำเร็จในการดำเนินงานลดความเสี่ยงอันตรายจากสารเคมีในภาคการเกษตร อุตสาหกรรม สาธารณสุขและผู้บริโภค และการขนส่ง แต่ยังมีประเด็นท้าทายที่ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในเรื่องของการใช้สารเคมีในภาคการเกษตรให้ปลอดภัยมากขึ้นรวมทั้งการส่งเสริมการใช้สารทดแทน การกำหนดมาตรการควบคุมสารเคมีในผลิตภัณฑ์ การเฝ้าระวังและติดตามตรวจสอบผลกระทบจากสารเคมีต่อสุขภาพ มีความจำเป็นต้องเพิ่มการศึกษาเรื่องระบาดวิทยาสารเคมี และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ทั้งนี้ ความสำเร็จในการพัฒนาระบบการจัดการเหตุฉุกเฉินจากสารเคมี

ที่เป็นไปอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่อง แต่จำเป็นต้องเพิ่มการดำเนินงานในการลดความเสี่ยงอันตรายจากสารเคมี ในโรงงานและโกดังและการขนส่งให้เข้มแข็งขึ้น เนื่องจากสถิติจำนวนอุบัติเหตุภัยสารเคมียังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย

จากผลการประเมินความสำเร็จแผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๖๑ ใน ๓ ขั้นตอนดังกล่าว ทำให้มีข้อสรุปและเสนอแนะ ๖ ประการ เพื่อส่งต่อไปยังการวางแผน การจัดการสารเคมีของประเทศในอนาคตต่อไป ดังนี้

ประการที่ ๑ การรวบรวมข้อมูลสารเคมี ยังไม่มีการรวบรวมข้อมูลสารเคมี ที่มีจำนวนมาก หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (big data) ที่กระจัดกระจายอยู่ในหลายหน่วยงาน เพื่อบูรณาการและจัดทำเป็นฐานข้อมูลกลางสารเคมีที่จะเป็นประโยชน์ในการจัดการสารเคมีให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น ข้อมูลรายการสารเคมี ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นอันตรายของสารเคมีและการประเมินความเสี่ยงสารเคมี ข้อมูลการตกค้างของสารเคมีทางการเกษตร ข้อมูลการปนเปื้อนของสารเคมีในอาหารและผลิตภัณฑ์ผู้บริโภค ข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบของสารเคมีต่อสุขภาพ ซึ่งยังต้องมีการพัฒนาในการติดตามตรวจสอบและรวบรวมข้อมูลให้เป็นระบบต่อไป ที่สำคัญคือยังไม่มีหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาหรือจัดทำฐานข้อมูลสารเคมีโดยรวมอย่างจริงจัง จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาหรือสำนักงานสารเคมีแห่งชาติ ที่เสนอให้มีขึ้นภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ของแผนยุทธศาสตร์ฯ ฉบับที่ ๔ ซึ่งจะต้องผลักดันให้มีการจัดตั้งขึ้นในอนาคตต่อไป

ประการที่ ๒ การประเมินความเสี่ยงสารเคมี ยังไม่มีการพัฒนาเกณฑ์การประเมินความเสี่ยงสารเคมีของประเทศอย่างเป็นระบบ กลไกการประเมินความเสี่ยงสารเคมีขึ้นกับหน่วยงาน ทั้งนี้ การประเมินความเสี่ยงสารเคมีในปัจจุบัน ประเมินตามความเป็นอันตราย (hazard based) ไม่ใช่การประเมินตามความเสี่ยง (risk based) เนื่องจากยังขาดข้อมูลด้านการได้รับสัมผัสที่ยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ ทำให้การอธิบายความเสี่ยงทำได้ยาก จำเป็นจะต้องพัฒนาฐานข้อมูลด้านการได้รับสัมผัสสารเคมีของประชากร โดยเฉพาะกลุ่มประชากรเสี่ยง เช่น เด็ก ผู้สูงอายุ รวมทั้งการพัฒนาห้องปฏิบัติการที่สามารถทำการทดสอบความเป็นพิษตามมาตรฐานสากลได้ และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคเอกชน ให้สามารถทำการประเมินความเสี่ยงของสารเคมีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากนี้ ยังมีช่องว่างในเรื่องของการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับสารเคมี ทั้งในด้านสุขภาพ ในสิ่งแวดล้อม (ดิน น้ำ อากาศ) ในผลิตภัณฑ์ และในสถานที่ทำงาน (work place) ที่เป็นมาตรฐานในบริษัทของไทย

ประการที่ ๓ กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ยังขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังในการควบคุม กำกับ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบและเฝ้าระวังสารเคมีอันตรายต่างๆ ขาดบุคลากรในการควบคุมดูแลกำกับและติดตามตรวจสอบสารเคมีตลอดวงจรชีวิตทั้งในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดบุคลากรสนับสนุน ในการควบคุมดูแลสารเคมีในพื้นที่ โดยยังคงพบปัญหาการใช้สารเคมีทางการเกษตรมากเกินความจำเป็น ปัญหาการลักลอบทิ้งสารเคมีและกากของเสียอันตรายที่ยังมีอยู่ ปัญหาอุบัติเหตุสารเคมีที่ไม่ลดลง ตลอดจนยังคงพบปัญหาสารเคมีอันตรายที่ปนเปื้อนอาหาร ผัก ผลไม้ และผลิตภัณฑ์ผู้บริโภค และพบการปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อม ดังนั้น การดำเนินการในการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง และการดำเนินการต่อไปเพื่อให้ร่าง พ.ร.บ. สารเคมี พ.ศ. สามารถออกเป็นกฎหมายเพื่อการดำเนินการในการจัดการสารเคมีอย่างเป็นระบบครบวงจร และสามารถอุดช่องว่างของการควบคุม กำกับ ตลอดจนการติดตามตรวจสอบและเฝ้าระวังสารเคมีอันตรายต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องดำเนินการในอนาคตอันใกล้

ประการที่ ๔ การบริหารงานสารเคมี การบริหารงานตามแผนยุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีแห่งชาติอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนายุทธศาสตร์การจัดการสารเคมีซึ่งมีรองนายกรัฐมนตรีที่ได้รับมอบหมายมาเป็นประธาน มีฝ่ายเลขานุการร่วมจาก ๔ หน่วยงานคือ กรมควบคุมมลพิษ กรมวิชาการเกษตร กรมโรงงานอุตสาหกรรม และสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา ซึ่งจะเวียนกันทำหน้าที่ทุก ๒ ปี คณะกรรมการแห่งชาติฯ ตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรี ไม่มีกฎหมายรองรับเป็นการเฉพาะ จึงไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการสั่งการคณะกรรมการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นผลให้การจัดการสารเคมีไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การดำเนินแผนงานโครงการภายใต้แผนเป็นในลักษณะต่างคนต่างทำตามหน้าที่ของหน่วยงานนั้นๆ ความพยายามในการกำหนดแผนงานโครงการให้เป็นแผนงานโครงการแบบบูรณาการและโครงการนำจับเคลื่อนหรือ flagship projects ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร นอกจากนี้ การมีฝ่ายเลขานุการในลักษณะเวียนหน่วยงาน ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่อง ดังนั้น การดำเนินการต่อไปเพื่อให้ ร่าง พ.ร.บ. สารเคมี พ.ศ. สามารถออกเป็นกฎหมาย ที่จะทำให้เกิดคณะกรรมการนโยบายสารเคมีแห่งชาติ และการจัดตั้งสำนักงานสารเคมีแห่งชาติ ภายใต้กฎหมายว่าด้วยสารเคมี จะสามารถแก้ปัญหาการบริหารงานสารเคมีให้เป็นเอกภาพได้

ประการที่ ๕ ความรู้ความเข้าใจเรื่องสารเคมี ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องสารเคมีและอันตรายของสารเคมี ทำให้การดำเนินงานด้านการจัดการสารเคมี ไม่ได้ได้รับความสนใจจากประชาชนเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่สารเคมีเป็นเรื่องใกล้ตัว เกษตรกรส่วนใหญ่ ได้รับข้อมูลในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และสารเคมีที่เป็นปุ๋ย จากการโฆษณาที่เกินจริง นอกจากนี้ ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ในเรื่องการใช้สารเคมีอย่างปลอดภัย ตลอดจนขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมสารเคมี ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจของประชาชนในเรื่องสารเคมีและความปลอดภัยสารเคมีเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง

ประการที่ ๒ การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีหรือสารทดแทน

การสนับสนุนด้านวิจัยและพัฒนาไม่เพียงพอ ขาดการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาเทคโนโลยีในการหาวิธีหรือหาสารเพื่อใช้ทดแทน สารเคมีอันตราย แม้ในภาคการศึกษาและหน่วยงานราชการเองมีการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสารทดแทนสารเคมีอันตราย เช่น สารชีวภาพ หรือสารชีวภัณฑ์

แต่ยังขาดการสนับสนุนให้มีการต่อยอดทางการค้าไปสู่ภาคเอกชนเพื่อให้สามารถใช้งานได้อย่างแพร่หลาย ดังนั้น การดำเนินงานเพื่อสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมในการพัฒนาเทคโนโลยีในการหาวิธีหรือหาสารเพื่อใช้ทดแทนสารเคมีอันตรายเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องดำเนินการอย่างจริงจังต่อไปในอนาคต ซึ่งแผน ยุทธศาสตร์หรือแผนการจัดการสารเคมีในอนาคต ควรต้องวางยุทธศาสตร์และแผนงานในเรื่องนี้ให้บรรจุไว้อย่าง ชัดเจน